

**Środki zaskarżenia
w postępowaniu cywilnym.
Komentarz do art.
367-424(12) KPC**

KODEKS POSTĘPOWANIA CYWILNEGO

z dnia 17 listopada 1964 r. (Dz.U. Nr 43, poz. 296 ze zm.)

t.j. Dz.U. z 2019 r. poz. 1460 ze zm.

Część pierwsza. **Postępowanie rozpoznawcze**

Księga pierwsza. **Proces**

Tytuł VI. **Postępowanie**

Dział V. **Środki odwoławcze**

Rozdział 1. **Apelacja**

Art. 367.

Dopuszczalność

§ 1. Od wyroku sądu pierwszej instancji przysługuje apelacja do sądu drugiej instancji.

§ 2. Apelację od wyroku sądu rejonowego rozpoznaje sąd okręgowy, a od wyroku sądu okręgowego jako pierwszej instancji – sąd apelacyjny.

§ 3. Sąd rozpoznaje sprawę w składzie trzech sędziów. Na posiedzeniu niejawnym sąd orzeka w składzie jednego sędziego, z wyjątkiem wydania wyroku.

§ 3¹. Sąd może zlecić przeprowadzenie dowodu sędziemu wyznaczonemu, także gdy przyczyni się to do przyspieszenia postępowania.

§ 4. (*uchylony*)

Spis treści

I. Apelacja jako środek zaskarżenia – uwagi ogólne

A. Komentarz

1. Pojęcie apelacji
2. Funkcja apelacji
3. Apelacja pełna
4. Właściwość sądu
5. Przedmiot apelacji

II. Przesłanki dopuszczalności apelacji

A. Komentarz

1. Przesłanki dopuszczalności apelacji
2. Orzeczenie nieistniejące
3. Niedopuszczalność apelacji
4. Podmiot legitymowany do wniesienia środka zaskarżenia
5. *Gravamen*
6. Terminy do wniesienia środków zaskarżenia
7. Braki formalne środków zaskarżenia

III. Linia orzecznicza

I. Apelacja jako środek zaskarżenia – uwagi ogólne

A. Komentarz

1. Pojęcie apelacji. Apelacja jest środkiem zaskarżenia zwyczajnym, czyli środkiem odwoławczym, służącym do zaskarżania merytorycznych orzeczeń sądu I instancji. Środki odwoławcze są to środki przysługujące od określonych czynności decyzyjnych organów sądowych, mających postać orzeczeń albo zarządzeń, i wywierające skutek suspensywny, który polega na wstrzymaniu uprawomocnienia się wspomnianych czynności, oraz skutek dewolutywny, polegający na przeniesieniu sprawy, tj. przedmiotu rozpoznania sądowego, do sądu wyższej instancji [W. Broniewicz, *Apelacja, kasacja i skarga kasacyjna w postępowaniu cywilnym (Problematyka terminologiczna)*, PiP 1999, Nr 3, s. 19; *tenże*, *Postępowanie cywilne w zarysie*, Warszawa 1998, s. 253].

Podstawową, pierwotną funkcją procesową apelacji jest otwarcie postępowania odwoławczego (apelacyjnego), co oznacza przeniesienie sprawy do sądu II instancji oraz przydanie mu uprawnień do rozpoznania sprawy. W granicach apelacji mieści się zatem także rozpoznanie wszystkich prawnomaterialnych aspektów sprawy, niezależnie od przedstawionych zarzutów. Pojęcie granic apelacji wyznacza kompetencje i powinności jurysdykcyjne, albo szerzej – zakres władzy sędziowskiej na drugim szczeblu instancji [uchw. SN(7) z 31.1.2008 r., III CZP 49/07, OSNC 2008, Nr 6, poz. 55].

2. Funkcja apelacji. Funkcją apelacji jest ponowienie i uzupełnienie tego postępowania w takim zakresie, w jakim jest to niezbędne dla wszechstronnego sprawdzenia zasadności oraz legalności zaskarżonego orzeczenia w granicach zaskarżenia dokonanego przez uprawniony podmiot (*T. Ereciński*, Apelacja i kasacja w procesie cywilnym, Warszawa 1996, s. 14, patrz też na ten temat *M. Waligórski*, Skarga apelacyjna, GS 1996, Nr 7, wkładka).

3. Apelacja pełna. Przyjęta w polskim postępowaniu cywilnym apelacja jest **apelacją pełną**, sąd II instancji orzeka bowiem na podstawie materiału dowodowego zgromadzonego zarówno w postępowaniu przed sądem I instancji, jak i w postępowaniu apelacyjnym (art. 382 KPC). Sąd II instancji może jednak pominąć nowe fakty i dowody, jeżeli strona mogła je przytoczyć w postępowaniu przed sądem I instancji, chyba że potrzeba powołania się na nie wynika później (art. 381 KPC).

Kontrolując prawidłowość zaskarżonego orzeczenia **sąd II instancji pełni również funkcję sądu merytorycznego**, który w zasadzie może rozpoznać sprawę od początku, uzupełnić materiał dowodowy lub powtórzyć już przeprowadzone dowody. Może brać z urzędu pod rozwagę naruszenie prawa materialnego i naruszenie przepisów postępowania, usuwając w postępowaniu apelacyjnym braki wynikające z błędów popełnionych przez sąd I instancji (uzasadnienie uchw. SN z 9.2.2000 r., III CZP 38/99, OSNC 2000, Nr 7–8, poz. 126).

Apelacja nie przysługuje od uzasadnienia wyroku. Jak jednak zauważył SN w wyr. z 20.12.2018 r. (II CSK 745/17, Legalis), rozbieżności między odpisem uzasadnienia wyroku doręczonym stronie a jego oryginałem, dotyczące podstaw rozstrzygnięcia uwzględnionych przez sąd II instancji rozpoznający apelację, mogą być przyczyną nieważności postępowania (art. 379 pkt 5 KPC), jeżeli strona – sporządzając apelację – o tych rozbieżnościach nie wiedziała.

Ważne
dla
praktyki

4. Właściwość sądu. Apelację rozpoznają sądy okręgowe albo apelacyjne, w zależności od tego, który sąd odpowiednio: rejonowy czy okręgowy, rozpoznawał sprawę w I instancji. Sąd rozpoznaje apelację na rozprawie w składzie trzech sędziów. Na posiedzeniu niejawnym sąd orzeka w składzie jednego sędziego, z wyjątkiem wydania wyroku.

5. Przedmiot apelacji. Apelacja przysługuje od wszystkich wyroków sądu I instancji, co oznacza, że można ją wnieść od wyroku wstępnego, częściowego, końcowego, łącznego i uzupełniającego. Natomiast od wyroku zaocznego apelacja przysługuje wyłącznie powodowi, pozwany bowiem może wnieść jedynie sprzeciw od takiego wyroku.

II. Przesłanki dopuszczalności apelacji

A. Komentarz

1. Przesłanki dopuszczalności apelacji. Ogólne zasady dopuszczalności środków zaskarżenia pozwalają wyróżnić następujące przesłanki dopuszczalności apelacji:

- 1) istnienie zaskarżonego orzeczenia,
- 2) dopuszczalność środka odwoławczego,
- 3) legitymacja do wniesienia środka,
- 4) interes prawny skarżącego we wniesieniu środka,
- 5) wniesienie środka w przepisany terminie,
- 6) uzupełnienie braków środka zaskarżenia przez stronę w wyznaczonym terminie.

2. Orzeczenie nieistniejące. Orzeczenie nie istnieje wtedy, gdy sąd w ogóle nie wydał orzeczenia, nie wydał orzeczenia w przedmiocie, którego dotyczy apelacja lub skarga kasacyjna, gdy sąd nie nadał orzeczeniu przepisanej formy tak, że nie stanowi ono żadnego, nawet pozornego zewnętrznego przejawu rozstrzygnięcia sprawy przez sąd (*B. Bładowski, Przesłanki dopuszczalności rewizji cywilnej, Warszawa 1982, s. 29*).

Zaskarżenie nieistniejącego orzeczenia ma też miejsce w razie wniesienia apelacji lub skargi kasacyjnej co do przedmiotu, o którym sąd w ogóle nie rozstrzygnął, np. na skutek przeoczenia. W ostatniej sytuacji strona może wnosić o uzupełnienie wyroku (w terminie wskazanym w art. 351 § 1 KPC), albo wytoczyć nowe powództwo o roszczenie, o którym sąd nie orzekł w wyroku (post. SN z 10.11.2009 r., II PZ 19/09, Legalis; post. SN z 2.6.1964 r., I PR 10/63, OSNCP 1965, Nr 5, poz. 80; tak samo SA w Poznaniu w wyr. z 28.6.2006 r., I ACa 68/06, OSA 2007, Nr 10, poz. 31).

Praktyczne problemy rodzi sytuacja, w której orzeczenie zostało sporządzone, ale nie zostało ogłoszone (mimo istnienia obowiązku jego ogłoszenia) lub też mimo sporządzenia sentencji, nie została ona podpisana. Według

B. Bładowskiego (Przesłanki, s. 40 i n.) w takiej sytuacji orzeczenie nie istnieje. Również SN w postanowieniu z 21.2.2003 r. (III CZP 84/02, OSNC 2003, Nr 10, poz. 140) stwierdził, że postanowienie o charakterze formalnym, podlegające zaskarżeniu, wydane na posiedzeniu niejawnym, skonstruowane w ten sposób, że jego sentencja wraz z uzasadnieniem stanowi jeden dokument, nie istnieje w znaczeniu procesowym w sytuacji, w której skład sądu podpisał tylko uzasadnienie, natomiast nie podpisał sentencji. Najczęstszym jednak przykładem zaskarżenia nieistniejącego orzeczenia jest przedwczesne wniesienie apelacji lub zażalenia, tj. przed wydaniem orzeczenia, uczynione przez stronę niejako „na zapas” [szerzej na temat wyroków nieistniejących zob. A. Góra-Błaszczkowska, Orzeczenia w procesie cywilnym. Art. 316–366. Komentarz, Warszawa 2003, s. 55 i n.; *taż*, Nieistnienie orzeczenia – kilka uwag na temat praktycznych konsekwencji uznania orzeczenia za nieistniejące, w: H. Dolecki, K. Flaga-Gieruszyńska (red.), *Ewolucja polskiego postępowania cywilnego wobec przemian politycznych, społecznych i gospodarczych. Materiały konferencyjne Ogólnopolskiego Zjazdu Katedr Postępowania Cywilnego, Szczecin–Niechorze 28–30.9.2007 r.*, Warszawa 2009, s. 183 i n.; Ł. Błaszczak, *Orzeczenia nieistniejące (sententia non existens) w sądowym postępowaniu cywilnym*, w: Ł. Błaszczak (red.), *Wokół problematyki orzeczeń*, Toruń 2007, s. 7 i n.]. Należy opowiedzieć się za koncepcją, która wąsko ujmuje krąg orzeczeń nieistniejących. Orzeczeniem nieistniejącym jest orzeczenie, które nie zostało spisane (brak orzeczenia w ogóle) lub też w wydanym orzeczeniu brak rozstrzygnięcia o żądaniu (żądaniach), zgłoszonym w pozwie lub przed zamknięciem rozprawy w sądzie I instancji.

Jak podkreśla SN w postanowieniu z 13.8.2015 r. (I CZ 58/15, Legalis), apelację można wnieść wyłącznie od istniejącego orzeczenia sądu I instancji. Nie można więc wnieść apelacji od orzeczenia, które w sensie prawno-procesowym w ogóle nie istnieje, jak również od orzeczenia, w którym brakuje rozstrzygnięcia o całości przedstawionego pod osąd roszczenia procesowego. Wywiedzenie apelacji jest w takich przypadkach niedopuszczalne, ponieważ brakuje substratu zaskarżenia. W razie pominięcia przez sąd I instancji rozstrzygnięcia (pozytywnego, negatywnego) o zgłoszonym żądaniu lub o jego części, strona ma prawo złożyć, przewidziany w art. 351 § 1 KPC, wniosek o uzupełnienie orzeczenia. Wniosek o uzupełnienie orzeczenia nie konkuruje ze środkami odwoławczymi, a stanowi remedium, które może otworzyć drogę do skutecznego wniesienia apelacji.

3. Niedopuszczalność apelacji. Wniesienie środka odwoławczego od orzeczenia sądu I instancji jest niedopuszczalne wtedy, gdy od danego orzecz-

nia w ogóle nie przysługuje środek zaskarżenia, albo przysługuje środek zaskarżenia inny niż ten, który złożyła strona, np. powodowi, na rzecz którego wydany został nakaz zapłaty w postępowaniu nakazowym, nie przysługuje żaden środek zaskarżenia tego nakazu. Zgodnie z treścią uchwały SN z 27.2.2008 r. (III CZP 149/07, OSNC 2009, Nr 2, poz. 27) od postanowienia odwołującego i ustanawiającego innego zarządcę nieruchomości przysługuje apelacja.

Nie jest dopuszczalne wniesienie apelacji od wyroku zaocznego przez pozwanego, jak również interwenienta ubocznego i organizację pozarządową występującą po jego stronie. Podmioty te mogą skarżyć wyrok zaoczny jedynie sprzeciwem.

4. Podmiot legitymowany do wniesienia środka zaskarżenia. Uprawnionym do wniesienia środka zaskarżenia jest strona, interwenient uboczny, prokurator, RPO, RPD, organizacja pozarządowa, inspektor pracy, powiatowy (miejski) rzecznik konsumentów i inne podmioty działające na zasadach takich jak prokurator, w sprawach wyraźnie wymienionych w przepisach szczególnych. Prokurator może wnieść apelację niezależnie od tego, czy brał udział w postępowaniu przed sądem I instancji, na takiej samej zasadzie prawo to przysługuje RPD. Jak słusznie zauważa *W. Litewski* [Rzymskie korzenie polskiej apelacji cywilnej, w: *A. Marciniak* (red.), *Symbolae Vitoldo Broniewicz dedicatae. Księga pamiątkowa ku czci Witolda Broniewicza*, Łódź 1998, s. 211], niedopuszczalne jest wniesienie apelacji przez interwenienta głównego.

Legitymację do wniesienia apelacji mają również następcy prawni stron.

W wypadkach współuczestnictwa materialnego i formalnego legitymację do wniesienia środka odwoławczego ma samodzielnie każdy ze współuczestników. Dotyczy to także współuczestnictwa jednolitego, a nawet koniecznego, występującego po tej samej stronie procesowej. Współuczestnik sporu nigdy nie jest legitymowany do wniesienia apelacji przeciwko drugiemu współuczestnikowi, występującemu po tej samej stronie procesowej, choćby rozstrzygnięcie sądu odnoszące się do drugiego współuczestnika oddziaływało na jego prawa lub obowiązki.

Sąd Najwyższy (wyr. z 5.11.1966 r., II CR 387/66, OSNCP 1967, Nr 7–8, poz. 133) stoi na stanowisku, że pozwany, będący jednym z dłużników solidarnych, nie może zaskarżyć wyroku w części oddalającej powództwo w stosunku do pozostałych dłużników ani kwestionować cofnięcia wobec nich pozwu i umorzenia w tej części postępowania. Współpozwanemu nie przysługuje też prawo zaskarżenia wyroku w części oddalającej powództwo w całości lub w części w stosunku do pozostałych pozwanych także wówczas, gdy uwzględ-

nienie powództwa w stosunku do innych pozwanych mogłoby mieć wpływ na zakres odpowiedzialności tego skarżącego. Zaskarżenie wyroku w części oddalającej powództwo względem innych pozwanych może nastąpić tylko przez powoda (por. też wyr. SN: z 4.9.1967 r., I PR 245/67, OSNCP 1968, Nr 4, poz. 70, oraz z 26.2.1985 r., IV CR 49/85, OSNCP 1985, Nr 12, poz. 200).

Osoba, na rzecz której prokurator wytoczył powództwo, może wnieść apelację, choćby nie występowała w postępowaniu przed sądem I instancji, gdyż jako strona rzeczywista (strona w znaczeniu materialnym) może ona w każdym stanie postępowania przystąpić do procesu w charakterze strony powodowej.

Do wniesienia apelacji uprawniona jest również osoba, w stosunku do której z naruszeniem art. 194 KPC został wydany wyrok. Inne stanowisko w tej sprawie uniemożliwiłoby podważenie niekorzystnego wyroku osobie błędnie wezwanej lub w ogóle niewzwanej do procesu, która została oznaczona jako jego strona z pogwałceniem obowiązujących w tej mierze przepisów art. 194 i n. KPC.

5. Gravamen. W uchwale z 15.5.2014 r. (III CZP 88/13, Legalis) SN przyjął, że pokrzywdzenie orzeczeniem (*gravamen*) jest przesłanką dopuszczalności środka zaskarżenia, chyba że interes publiczny wymaga merytorycznego rozpoznania tego środka. Sąd Najwyższy postanowił nadać uchwale moc zasady prawnej.

6. Terminy do wniesienia środków zaskarżenia. Terminy do wniesienia środków zaskarżenia są terminami ustawowymi, nie mogą być przedłużane, skracane ani zmieniane przez sąd czy przewodniczącego. Terminy te mają charakter prekluzyjny i ich upływ uwzględnia sąd z urzędu, zasadniczym skutkiem uchybienia jest bezskuteczność wniesionego środka zaskarżenia. Terminy do wniesienia apelacji i skargi kasacyjnej mogą zostać przywrócone na wniosek strony, która uchybiła im bez swojej winy. Strona, która uchybiła terminowi bez swojej winy może na zasadach ogólnych (art. 168 i n. KPC) wraz ze środkiem zaskarżenia złożyć wniosek o przywrócenie terminu w ciągu tygodnia od ustania przyczyny uchybienia terminu. We wniosku tym strona uprawdopodobni jednocześnie okoliczności uzasadniające przywrócenie go (art. 169 KPC).

Niedopuszczalne jest oparcie postanowienia o odrzuceniu apelacji jedynie na dacie wpływu umieszczonej w wadliwej adnotacji (tzw. prezentacie), niezawierającej stwierdzenia sposobu wniesienia jej do sądu. W razie wątpliwości sąd powinien ustalić rzeczywistą datę wniesienia środka zaskarżenia (np. datę nadania przesyłki listem poleconym).

7. Braki formalne środków zaskarżenia. W razie stwierdzenia braków formalnych środka zaskarżenia sąd I instancji wezwie stronę do uzupełnienia braków zgodnie z przepisami. Termin wyznaczany stronie w takim przypadku jest terminem sądowym i powinien być odpowiednio dostosowany do rodzaju braku i czasu koniecznego do jego usunięcia. Dopiero gdy braki nie zostaną uzupełnione w terminie, środek zaskarżenia zostanie odrzucony.

III. Linia orzecznicza

Dopuszczalność zaskarżenia orzeczenia korzystnego dla skarżącego – *gravamen*

Co do zasady dopuszczalne jest zaskarżenie orzeczenia korzystnego dla skarżącego pod warunkiem wykazania przez niego tzw. *gravamen*. Oznacza niezgodność orzeczenia z żądaniem, wnioskiem lub zarzutem strony zgłoszonym w toku procesu bądź uprawnienie strony do uzyskania orzeczenia wydanego w postępowaniu ważnym, które nie może być wzruszone w drodze skargi o wznowienie postępowania. Inaczej rzecz ujmując stanowi on przesłankę interesu zaskarżenia orzeczenia o charakterze formalnym. Judykatura zgodnie przyjmuje węższe rozumienie interesu, jako pokrzywdzenia polegającego na niekorzystnej dla strony różnicy między zgłoszonym przez nią żądaniem a sentencją zaskarżonego orzeczenia, wynikającego z porównania zakresu żądania i treści rozstrzygnięcia. Brak tak rozumianego interesu prawnego prowadzi do odrzucenia środka odwoławczego.

Post. SN z 25.1.2019 r., IV CZ 85/18, Legalis

Interes prawny w zaskarżeniu uzasadnienia wyroku

Nie jest dopuszczalne zaskarżenie apelacją samego uzasadnienia korzystnego dla skarżącego wyroku sądu pierwszej instancji, z uwagi na to, że niektóre z kwestii rozważanych w takim procesie, mogą wystąpić w innym procesie, w odmiennych konfiguracjach podmiotowych, o inne jakościowo roszczenie z danego stosunku prawnego.

Post. SN z 28.9.2018 r., I CZ 80/18, Legalis

Możliwość wydawania wyroku o charakterze kasatoryjnym

Sąd odwoławczy, będąc sądem merytorycznym, powinien dążyć, w przypadku uwzględnienia apelacji, do wydania orzeczenia reformatoryjnego, a wyjątkowo może wydać orzeczenie o charakterze kasatoryjnym.

Wyr. SN z 9.5.2017 r., I UK 212/16, Legalis

Zaskarżenie postanowienia wstępnego w postępowaniu o dział spadku

Od postanowienia wstępnego wydanego na podstawie art. 685 KPC, w którym nie rozstrzygnięto zgłoszonego w sprawie o dział spadku wniosku o zasiedzenie, uczestnikowi wnoszącemu o oddalenie tego wniosku przysługuje apelacja.

Uchw. SN z 28.4.2010 r., III CZP 9/10, Legalis

Przesłanki dopuszczalności zaskarżenia apelacją orzeczenia w części dotyczącej umorzenia postępowania

Dopuszczalne jest zaskarżenie apelacją zawartego w wyroku sądu pierwszej instancji orzeczenia o częściowym umorzeniu postępowania, jeżeli jednocześnie zostaje zaskarżone orzeczenie co do istoty sprawy.

Post. SN z 31.8.2006 r., I CZ 64/06, Legalis

Legitymacja do wniesienia apelacji

Poza wyjątkami ściśle określonymi w ustawie nie może wnieść apelacji podmiot, który nie był stroną w postępowaniu i nie występuje w ogóle w sentencji wyroku skutecznie zaskarżonego przez podmioty, tą stroną będącymi.

Post. SN z 18.7.2019 r., I CZ 42/19, Legalis

Nierozpoznanie przez sąd całości żądania pozwu

O rozstrzygnięciu sprawy, czyli o rzeczy osądzonej decyduje sentencja wyroku a nie jego uzasadnienie. Uzasadnienie wyroku nie ma znaczenia, gdy sentencja wyroku pomija żądanie strony. Jeżeli sąd nie rozpozna całości żądania pozwu, to co do pozostałej części trwa stan sprawy w toku, a nadto stronie nie przysługuje środek odwoławczy, zgodnie z ogólną zasadą, że tam, gdzie nie ma rozstrzygnięcia, nie ma środka zaskarżenia.

Post. SN z 11.9.2013 r., II UZ 46/13, Legalis

Niedopuszczalność zaskarżenia apelacją „nieistniejącego” wyroku i skutki jej wniesienia

Jeżeli sąd pracy i ubezpieczeń społecznych, w sprawie o objęcie ubezpieczeniem społecznym, uwzględniając częściowo odwołanie ubezpieczonego, zmienił zaskarżoną decyzję organu rentowego i objął ubezpieczeniem inne niż wskazane w niej okresy, nie oddalając odwołania w pozostałym zakresie, apelacja wniesiona od nieistniejącego – w tej części – orzeczenia sądu pierwszej instancji, podlega odrzuceniu jako niedopuszczalna. W konsekwencji, odrzuceniu podlega apelacja od wyroku dotycząca takiej jego części, do której nie odnosi się sentencja tego wyroku, w szczególności w sytuacji, gdy w sentencji wyroku brak jest rozstrzygnięcia w przedmiocie „oddalenia powództwa w pozostałym zakresie”, ponieważ w rozumieniu przepisów prawa procesowego w tym zakresie orzeczenie nie zostało wydane.

Post. SN z 14.4.2011 r., II UZ 7/11, Legalis

Art. 368.

Wymogi formalne

§ 1. Apelacja powinna czynić zadość wymaganiom przewidzianym dla pisma procesowego, a ponadto zawierać:

- 1) oznaczenie wyroku, od którego jest wniesiona, ze wskazaniem, czy jest on zaskarżony w całości czy w części;
- 2) zwięźle przedstawienie zarzutów;
- 3) uzasadnienie zarzutów;
- 4) powołanie, w razie potrzeby, nowych faktów lub dowodów;
- 5) wniosek o zmianę lub o uchylenie wyroku z zaznaczeniem zakresu żądanej zmiany lub uchylenia.

§ 1¹. W zarzutach co do podstawy faktycznej rozstrzygnięcia należy wskazać fakty ustalone przez sąd pierwszej instancji niezgodnie z rzeczywistym stanem rzeczy lub istotne dla rozstrzygnięcia fakty nieustalone przez sąd pierwszej instancji.

§ 1². Powołując nowe fakty lub dowody, należy uprawdopodobnić, że ich powołanie w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji nie było możliwe albo potrzeba ich powołania wynikła później.

§ 1³. Powołując fakt wykazany dowodem utrwalonym za pomocą urządzenia rejestrującego dźwięk albo obraz i dźwięk, należy oznaczyć część zapisu dotyczącą tego faktu.

§ 2. W sprawach o prawa majątkowe należy oznaczyć wartość przedmiotu zaskarżenia. Wartość ta może być oznaczona na kwotę wyższą od wartości przedmiotu sporu wskazanej w pozwie jedynie wtedy, gdy powód rozszerzył powództwo lub sąd orzekł ponad żądanie. Przepisy art. 19–24 i 25 § 1 stosuje się odpowiednio.

Spis treści

I. Wymagania formalne apelacji

- A. Komentarz
1. Ogólne warunki pisma procesowego
  2. Pojęcie zarzutu
  3. Formułowanie zarzutów
  4. Zarzuty dotyczące naruszenia prawa materialnego
  5. Granice zaskarżenia apelacyjnego
  6. Nowe fakty i dowody
  7. Forma apelacji
  8. Rozszerzenie granic apelacji
  9. Granice środka zaskarżenia

II. Braki formalne

- A. Komentarz
1. Nieusunięcie braków formalnych
  2. Mylne oznaczenie pisma procesowego

3. Wymagania przewidziane dla pisma procesowego

4. Skutki braku oznaczenia wartości przedmiotu zaskarżenia

III. Wartość przedmiotu zaskarżenia

- A. Komentarz
1. Wskazanie kwoty pieniężnej
  2. Wartość przedmiotu zaskarżenia w sprawie o podział majątku
  3. Wartość przedmiotu zaskarżenia wyroku wstępnego
  4. Ustalenie wartości przedmiotu zaskarżenia
  5. Rozszerzenie wartości przedmiotu zaskarżenia

IV. Linia orzecznicza

I. Wymagania formalne apelacji

A. Komentarz

1. Ogólne warunki pisma procesowego. Omawiany przepis wprowadza zasadę, że **apelacja powinna spełniać ogólne warunki pisma procesowego**, wskazane w art. 126 KPC (tj. oznaczenie rodzaju pisma, oznaczenie sądu, do którego jest skierowane, skrócone dane stron procesowych, uzupełnione o sygnaturę akt sądowych, podpis strony albo jej przedstawiciela ustawowego, ewentualnie pełnomocnictwo, jeżeli apelację wnosi pełnomocnik, który przedtem pełnomocnictwa nie złożył) oraz warunki szczególne, wskazane w komentowanym przepisie.

Apelacja powinna być złożona na piśmie; wyjątek zawiera przepis art. 466 KPC, umożliwiający pracownikowi lub ubezpieczonemu działającemu bez adwokata lub radcy prawnego ustne zgłoszenie do protokołu treści środków odwoławczych, a także ich poprawek i uzupełnień.

2. Pojęcie zarzutu. Zarzut jest to przedstawione w apelacji twierdzenie skarżącego, że zaskarżony wyrok sądu I instancji jest wadliwy ze względu na niewłaściwe zastosowanie prawa materialnego lub uchybienia procesowe, które miały wpływ na jego treść. Zarzut apelacyjny stanowi uzasadnienie wniosku apelacyjnego, podlegające ocenie sądu II instancji. Zarzut apelacyjny może mieć charakter dwojaki: może być zarzutem konstytucyjnym, tj. takim, którego przedstawienie jest konieczne dla wzięcia przez sąd II instancji pod uwagę danej wadliwości wyroku sądu I instancji, albo zarzutem mającym za przedmiot wadliwość wyroku sądu I instancji, którą sąd II instancji musi wziąć pod uwagę z urzędu. Zarzutem drugiego rodzaju jest zarzut nieważności postępowania i zarzut, że zachodzi podstawa odrzucenia pozwu albo umorzenia postępowania niebędąca jednocześnie przyczyną wspomnianej nieważności. Przedstawienie takiego zarzutu stanowi w istocie rzeczy zwrócenie uwagi sądu II instancji na okoliczność, którą musi on wziąć pod uwagę z własnej inicjatywy (*W. Broniewicz*, Głosa do wyr. SN z 1.12.2000 r., V CKN 153/00, OSP 2002, Nr 5, poz. 62, s. 235).

3. Formułowanie zarzutów. Apelację można oprzeć na tych wszystkich zarzutach, które według składającego apelację wpłynęły bezpośrednio, a nawet pośrednio na niekorzystne dla niego rozstrzygnięcie sądu I instancji, w szczególności na zarzutach naruszeń prawa materialnego, prawa procesowego,

zarzutach faktycznych, nowych faktach i dowodach, zarzucie nierozpoznania istoty sprawy oraz zarzucie niewłaściwego rozstrzygnięcia problemów prawnych. W apelacji skarżący może sformułować kilka zarzutów: zarówno naruszenia prawa materialnego, jak i procesowego.

W zarzutach co do podstawy faktycznej rozstrzygnięcia należy wskazać fakty ustalone przez sąd I instancji niezgodnie z rzeczywistym stanem rzeczy lub istotne dla rozstrzygnięcia fakty nieustalone przez sąd pierwszej instancji (§ 1¹).

4. Zarzuty dotyczące naruszenia prawa materialnego mogą dotyczyć błędów w zakresie wyboru normy prawnej, zastosowanej w konkretnej sprawie, błędów w zastosowaniu normy prawnej do ustalonego przez sąd I instancji stanu faktycznego sprawy, błędów w wykładni normy prawnej.

Jak zasadnie zauważył SN w wyr. z 9.5.2007 r. (II CSK 60/07, OSNC 2008, Nr 5, poz. 53), w sprawie, w której zachodzi potrzeba stosowania prawa materialnego zagranicznego, sąd II instancji stosuje prawo obce niezależnie od podniesienia tej kwestii po raz pierwszy w apelacji oraz niezależnie od wykazania przez stronę skarżącą treści prawa obcego.

Zarzut naruszenia „prawa Unii Europejskiej w ogólności” jest niewystarczający i upoważnia do podjęcia przez przewodniczącego czynności zmierzających do uzupełnienia braków formalnych apelacji, polegających na przedstawieniu i zwięzłym uzasadnieniu zarzutu (art. 368 § 1 pkt 2 i 3).

5. Granice zaskarżenia apelacyjnego. Przez przytoczenie zarzutów skarżący oznacza granice zaskarżenia apelacyjnego. Zadaniem sądu II instancji jest ustosunkowanie się do tych zarzutów i wniosków. W razie rozbieżności pomiędzy wnioskami apelacyjnymi a podnoszonymi w apelacji zarzutami, decydujące znaczenie ma treść stawianych zarzutów, sąd II instancji rozpoznaje bowiem sprawę w granicach wniosków apelacji.

W myśl uchw. SN(7) – zasady prawnej z 31.1.2008 r. (III CZP 49/07, OSNC 2008, Nr 6, poz. 55) sąd II instancji rozpoznający sprawę na skutek apelacji **nie jest związany** przedstawionymi w niej zarzutami dotyczącymi naruszenia prawa materialnego, **wiążą go natomiast zarzuty dotyczące naruszenia prawa procesowego**; w granicach zaskarżenia bierze jednak **z urzędu** pod uwagę nieważność postępowania.

Zgodnie z post. SN z 3.10.2012 r. (III UZ 23/12, Legalis), apelacja nie jest środkiem zaskarżenia o charakterze tak sformalizowanym jak skarga kasacyjna, a to oznacza, że zarzuty naruszenia zarówno prawa materialnego, jak i prawa procesowego nie muszą być przez stronę zgłoszone w ramach

usystematyzowanych podstaw zaskarżenia i z powołaniem się na konkretny przepis prawa procesowego, czy prawa materialnego, naruszony w toku postępowania lub w związku z subsumpcją. Dla wyznaczenia właściwego zakresu rozpoznania istotne jest wskazanie w apelacji przez skarżącego, jakie wady przypisuje przebiegowi postępowania przed sądem I instancji i czynnościom tego sądu związanym ze stosowaniem prawa procesowego oraz wskazanie, w jakim zakresie nie godzi się z istotą rozstrzygnięcia. Zaprzeczenie faktom ustalonym przez sąd I instancji i przyjętym za podstawę rozstrzygnięcia jest równoznaczne z postawieniem zarzutu, że sąd ten poczynił błędne ustalenia faktyczne w następstwie wadliwie zebranego lub wadliwie ocenionego materiału dowodowego.

6. Nowe fakty i dowody. Przyczyną wniesienia apelacji może być także konieczność powołania nowych faktów i dowodów, o ile strona nie mogła ich powołać przed sądem I instancji albo też nie było wówczas takiej potrzeby. Strona musi przede wszystkim wykazać niemożność powołania faktów i dowodów przed sądem I instancji albo wykazać, że dopiero z treści uzasadnienia orzeczenia sądu I instancji dowiedziała się o takiej potrzebie.

Zgodnie z § 1², powołując nowe fakty lub dowody, należy uprawdopodobnić, że ich powołanie w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji nie było możliwe albo potrzeba ich powołania wynikła później. Nadto, w myśl § 1³, powołując fakt wykazany dowodem utrwalonym za pomocą urządzenia rejestrującego dźwięk albo obraz i dźwięk, należy oznaczyć część zapisu dotyczącą tego faktu.

7. Forma apelacji. Apelacja powinna być w zasadzie ujęta w jednym piśmie procesowym, nie ma jednak przeszkód, aby strona lub podmiot legitymowany do jej wniesienia, w terminie otwartym do wniesienia apelacji, uzupełniła lub nawet zmieniła apelację w zakresie wniosków i podstaw apelacyjnych. Uprawnienie to dotyczy także uzasadnienia zarzutów, stanowiących podstawę apelacji.

8. Rozszerzenie granic apelacji. W post. z 6.7.2018 r. (IV CSK 110/18, Legalis) SN stwierdził, że granice przedmiotowe i podmiotowe apelacji wyznacza przede wszystkim zakres zaskarżenia wyroku sądu I instancji powiązany z granicami wniosków, który zgodnie z zasadą dyspozycyjności, określa granice ochrony żądanej przez apelującego. Ten zakres wyznacza granice kompetencji jurysdykcyjnych sądu odwoławczego, a więc granice, w których może rozpoznać sprawę. Oznaczenie granic apelacji może nastąpić jedynie w apelacji zło-

zonej skutecznie, a więc spełniającej zarówno wymagania określone w art. 368 § 1 i 2 KPC, jak wniesionej w terminie określonym w art. 369 § 1 lub § 2 KPC. Zmiana granic apelacji, dokonana po upływie terminu dwutygodniowego od doręczenia stronie skarżącej wyroku z uzasadnieniem jest bezskuteczna i nie wiąże sądu II instancji, który rozpoznaje apelację w takich granicach, jakie zostały zakreślone w apelacji złożonej w terminie. Nie można utożsamiać możliwości podniesienia przez skarżącą nowego zarzutu naruszenia prawa materialnego w toku postępowania apelacyjnego z dopuszczalnością rozszerzenia zakresu zaskarżenia. Nowe zarzuty naruszenia prawa materialnego mogą być wskazywane jedynie w zakresie zaskarżenia wskazanym w skutecznie wniesionej apelacji, natomiast niedopuszczalne jest rozszerzanie przez ich wniesienie przedmiotowego zakresu zaskarżenia.

Ważne
dla
praktyki

9. Granice środka zaskarżenia. Wniosek o uchylenie lub zmianę orzeczenia w całości lub w części nie tylko oznacza, jakiej treści orzeczenie ma wydać sąd apelacyjny w stosunku do orzeczenia zaskarżonego, ale także określa granice zaskarżenia, jako że niezaskarżona tym wnioskiem część orzeczenia sądu I instancji w zasadzie uprawomocnia się. Sąd rozpoznający apelację musi brać pod uwagę, w jakiej części orzeczenie sądu I instancji stało się prawomocne (zob. post. SN z 8.2.2007 r., I CZ 131/06, Legalis).

Podstawowym wnioskiem apelacyjnym jest wniosek o zmianę zaskarżonego orzeczenia, sytuacja uprawniająca do żądania uchylenia wyroku ma charakter wyjątkowy. Jeżeli treść wniosku apelacyjnego nie jest adekwatna do zarzutów, podniesionych przeciwko wyrokowi sądu I instancji, w ten sposób, że uniemożliwia określenie zakresu zaskarżenia, braki te (lub niedokładności) mogą zostać usunięte w drodze wezwania do ich uzupełnienia na podstawie art. 370 albo 373 KPC (por. uchw. SN z 17.3.1998 r., III ZP 1/98, OSNAPiUS 1998, Nr 16, poz. 483; tak samo SN w post. z 17.4.1989 r., III CRN 94/89, Legalis). Zarzut apelacyjny może wynikać także pośrednio z treści apelacji (tak samo SN w post. z 5.2.1999 r., II UKN 6/99, OSNAPiUS 1999, Nr 11, poz. 448; zob. też post. SN z 17.11.2011 r., III CSK 14/11, Legalis).

Jak słusznie zauważył SN (post. z 8.3.2018 r., II PZ 2/18, Legalis), jeśli strona skarży wyrok w całości i domaga się jego zmiany lub uchylenia, to znany jest zarówno zakres jego zaskarżenia, jak i zakres żądanej zmiany lub uchylenia. Natomiast zaskarżenie wyroku w części powoduje konieczność wyjaśnienia zakresu zaskarżenia we wniosku apelacyjnym. Skoro strona skarżąca

wskazała, że zaskarża wyrok w całości i wniosła o jego zmianę ewentualnie uchylenie, to wskazanie to jednoznacznie określa zakres zaskarżenia w taki sposób, że dotyczy on wszystkich roszczeń objętych rozstrzygnięciem sądu I instancji. Apelacja nie jest zatem dotknięta brakiem uzasadniającego jej odrzucenie na podstawie art. 373 KPC.

II. Braki formalne

A. Komentarz

1. Nieusunięcie braków formalnych. W post. z 18.12.1998 r. (II UKN 553/98, OSNAPiUS 2000, Nr 4, poz. 166) SN stwierdził, że jeżeli pismo procesowe, będące reakcją strony na postanowienie o odrzuceniu apelacji z powodu nieusunięcia jej braków świadczy o tym, że strona – pomimo pouczenia – nie rozumie w ogóle istoty swego uchybienia, to sąd powinien potraktować jej pismo jako wniosek o przywrócenie terminu do usunięcia braku, gdy nie budzi wątpliwości zamiar zaskarżenia wyroku sądu I instancji.

Zgodnie ze stanowiskiem SN, wyrażonym w post. z 4.5.1972 r. (I PZ 26/72, OSPiKA 1973, Nr 4, poz. 79), jeżeli strona reprezentowana przez pełnomocnika sama wnosi środek zaskarżenia, z treści którego nie wynika, że równocześnie cofa udzielone pełnomocnictwo, wezwanie o uzupełnienie środka należy, zgodnie z art. 133 § 3 KPC, doręczać pełnomocnikowi. Doręczenie w takim wypadku wezwania do uiszczenia wpisu od środka zaskarżenia stronie nie może być uznane za prawidłowe i nie może wywierać ujemnych dla niej skutków, spowodowanych niewpłaceniem wpisu w zakreślonym terminie, których, korzystając nadal z pomocy pełnomocnika, mogłaby ewentualnie nie ponieść.

2. Mylne oznaczenie pisma procesowego. Zgodnie z uchw. z 24.5.2017 r. (III CZP 2/17, Legalis), oczywista niedokładność pisma procesowego spełniającego wymagania apelacji – środka odwoławczego przysługującego od objętego zaskarżeniem orzeczenia – polegająca na określeniu go „zażaleniem”, nie stanowi przeszkody do nadania mu właściwego biegu, także wtedy, gdy zostało sporządzone przez zawodowego pełnomocnika.

W myśl postanowienia SN z 23.11.2011 r. (III UZ 27/11, Legalis), wprawdzie oznaczenie wyroku, o którym mowa w art. 368 § 1 pkt 1 KPC, następuje przez wskazanie sądu, który wydał zaskarżony wyrok, jego sygnatury i daty wydania (a także stron i przedmiotu sprawy), jednakże niepodanie lub błędne określenie któregoś z elementów składających się na oznaczenie wyroku może

uzasadniać odrzucenie apelacji tylko wtedy, gdy nie istnieje możliwość powiązania tego środka odwoławczego z konkretnym orzeczeniem.

3. Wymagania przewidziane dla pisma procesowego. Zgodnie z art. 368 § 1 KPC apelacja powinna czynić zadość wymaganiom przewidzianym dla pisma procesowego, co oznacza, że do apelacji należy dołączyć jej odpisy w celu doręczenia ich uczestniczącym w sprawie osobom (art. 128 § 1 KPC). Niedołączenie do pisma procesowego odpisów w liczbie wymaganej przez art. 128 KPC, mający zastosowanie na podstawie art. 13 § 2 KPC także w postępowaniu nieprocesowym, stanowi brak formalny, podlegający usunięciu przez wnoszącego pismo zgodnie z przepisami 373 § 1 KPC, pod sankcją w nich określoną (patrz post. SN z 7.11.2012 r., IV CZ 117/12, Legalis).

4. Skutki braku oznaczenia wartości przedmiotu zaskarżenia. Oznaczenie wartości przedmiotu zaskarżenia konieczne jest w celu ustalenia właściwej **opłaty od apelacji**. Apelacja, od której pomimo wezwania nie została uiszczona należna opłata, podlega odrzuceniu (art. 373 § 1 KPC).

Zdaniem SN (post. z 25.9.2019 r., II CZ 48/19, Legalis), nie zachodzi potrzeba uzupełnienia apelacji przez wskazanie wartości przedmiotu zaskarżenia, gdy wartość tę bez żadnych wątpliwości można oznaczyć na podstawie wskazanego w apelacji zakresu zaskarżenia orzeczenia sądu I instancji oraz niebudzącej wątpliwości wartości przedmiotu sprawy. Wymagania formalne apelacji, także wymóg wskazania wartości przedmiotu zaskarżenia, służą bowiem określeniu przedmiotu i zakresu zaskarżenia orzeczenia sądu I instancji i przepisy ich dotyczące nie mogą być wykładane ani stosowane z pominięciem tego celu. W sytuacji natomiast, gdy wnioskodawczyni nie podała wartości przedmiotu sporu we wniosku o stwierdzenie zasiedzenia ani w dalszym toku postępowania, uniemożliwia to ocenę tej wartości na etapie postępowania apelacyjnego.

III. Wartość przedmiotu zaskarżenia

A. Komentarz

1. Wskazanie kwoty pieniężnej. W sprawie o roszczenie majątkowe inne niż pieniężne, oznaczenie wartości przedmiotu zaskarżenia polega na wskazaniu konkretnej kwoty pieniężnej; nie jest więc dopuszczalne określenie tej wartości w sposób dorozumiany (post. SN z 8.1.1998 r., II CZ 154/97, OSNC 1998, Nr 7–8, poz. 122).

[Przejdź do księgarni →](#)